

De discussies rond de weidegang staan overigens niet los van een andere beweging die zomaar kan doorslaan in een politieke hype: het verplicht aanplanten van schaduwrijke bomen op weidegronden om het melkvee schaduw te bieden bij hoge temperaturen. Hierbij wordt overigens de erkenning uitgesproken dat koeien zich beslist niet optimaal voelen bij hoge temperaturen. Maar waarom onder dergelijke omstandigheden geen schaduw op stal? Als melkkoepen, toch al geen zindelijke diersoort, zich massaal onder bomen moeten ophouden, zullen zich gevaarlijke beerputten ontwikkelen met een grote infectiedruk voor de dieren. Ik mag aannemen dat de staatssecretaris ook dit soort initiatieven niet tot haar bestuurlijke verantwoordelijkheid rekent? In de memorie van antwoord refereert ze aan de Wet dieren en laat ze het aan het private initiatief over hoe dieren onder bedreigende omstandigheden voldoende beschutting te bieden. Wil ze toezeggen de uitvoering daarvan aan de veehouders zelf over te laten?

Dan een laatste opmerking. Veel van wat in dit wetsvoorstel nader moet worden geregeld moet terugkomen in de toegezegde, zwaar voorgehangen AMvB. De hoofdlijnennotitie biedt nog weinig aangrijpingspunten voor deze nadere regeling. Dit houdt in dat het voorliggende wetsvoorstel eigenlijk weinig meer bevat dan het principe van grondgebondenheid. Daarmee moet de Europese Commissie tevreden worden gesteld en moet Nederland de lopende derogatie behouden. Voor de uitvoering van de wet in de melkveehouderij geeft dit wetsvoorstel echter nauwelijks richting en is het wachten dus op de AMvB zelf. Wil de staatssecretaris toezeggen deze AMvB daartoe zo snel mogelijk aan de Kamers aan te bieden? En wil ze ook toezeggen tot zolang voor de uitvoering niet vooruit te lopen op deze AMvB? De VVD-fractie wacht de beantwoording met belangstelling af.

De voorzitter:

Ik geef het woord aan de heer Van Zandbrink, die vandaag zijn maidenspeech houdt.

De heer Van Zandbrink (PvdA):

Voorzitter. De Wet verantwoorde groei melkveehouderij is voor mij niet zomaar een wet. Ik ben opgegroeid op het melkveehouderijbedrijf van mijn ouders. De mogelijke invoering van een melkquotering heeft in die tijd veel discussie gegeven aan de keukentafel thuis. Het is voor mij dan ook heel bijzonder om 30 à 35 jaar later weer deel te nemen aan een discussie en te debatteren over de gevolgen van de beëindiging van de quotering. Dit keer is dat weliswaar aan een andere tafel, namelijk die van de senaat. In die 30 à 35 jaar is er veel veranderd; niet alleen in de melkveehouderij zelf, maar ook in de omgeving ervan. Dat is terug te zien in de inhoud en de opbouw van het wetsvoorstel dat thans voorligt.

Maar eerst ga ik terug naar het begin van de jaren tachtig. De superheffing was een schok voor de melkveehouderij. Inmiddels kunnen we vaststellen dat deze regel erg effectief is gebleken. Er zijn geen boterbergen en melkplassen meer. Wel zijn er ondertussen veel boterhammen verdiend in de melkveehouderij. Er staat nog steeds een stevige sector en de zuivelexport groeit. Uit de ex-ante-evaluatie van het wetsvoorstel blijkt dat er de komende jaren, als het gaat

om het aantal koeien, een groei van 9% wordt verwacht. Het totaal aantal koeien blijft daarmee overigens nog onder het aantal van vóór de superheffing.

De leden van de PvdA-fractie willen graag meewerken aan het mogelijk maken van een groei van deze perspectiefvolle sector, zeker ook vanwege het effect op de werkgelegenheid. Ik kom daarmee op mijn eerste vraag aan de staatssecretaris, ook al omdat dit aspect van de werkgelegenheid in de voorliggende stukken nauwelijks wordt benoemd. Wat zijn de effecten van de groei op de werkgelegenheid in Nederland? Het gaat dan niet alleen om de primaire sector, maar ook om de verwerking en alle sectoren daar omheen.

Meer werkgelegenheid kunnen we, zeker in het huidige tijdsgewricht, alleen maar toejuichen. Deze dient echter wel gebaseerd te zijn op een duurzame groei, en niet slechts op de kortetermijnwinst en op winst voor enkelen. Het gaat om een duurzame groei die gericht is op de lange termijn en werk oplevert voor velen. De uitgangspunten van duurzaamheid zijn in 1987 onder leiding van Brundtland uitgewerkt in Our Common Future. Deze uitgangspunten zijn nog steeds inspirerend: het gaat daarbij niet alleen om profit, maar ook om planet en people.

Juist op het punt van milieu en maatschappij is er in afgelopen decennia veel veranderd voor de veehouderij. In mijn jeugd was dierlijke mest een betekenisvolle grondstof voor de landbouw. Dat is weliswaar nog steeds het geval, maar door de ontwikkeling van de grondloze veehouderij voor varkens en kippen, is er nu mest in overvloed. Het is daarmee ook een afvalstof. Overmatig gebruik veroorzaakt negatieve effecten, zowel op de bodemvruchtbaarheid als op de kwaliteit van ons water. Ook in de omgeving van de veehouderij is er veel veranderd. De vestiging van grondloze veebedrijven stuit nogal eens op weerstand bij de burens. De provincie Brabant heeft de betrokkenheid van burgers en burens opgenomen in de vergunningsvoorwaarden voor een veehouderijbedrijf. Maatschappelijke betrokkenheid leidt ook tot waardering in positieve zin van melk van weidend melkvee. De melkveehouderij anno 2014 kan niet om de ontwikkelingen van de afgelopen 30 à 35 jaar heen. De PvdA-fractie vindt dat groei van de melkveehouderij duurzaam moet zijn. Deelt het kabinet de uitgangspunten van duurzaamheid van Brundtland en, zo ja, wat betekent dat voor de Nederlandse melkveehouderij?

De fractie van de PvdA ziet deze uitgangspunten van duurzaamheid terug in het centrale doel van de grondgebondenheid. Het kabinet wil die behouden en versterken. Hiermee wordt niet alleen schoon water nagestreefd op grond van de Nitraatrichtlijn. Het gaat ook over ammoniakreductie, reductie van broeikasgassen en energie-efficiency. Grondgebondenheid draagt bij aan een verbetering van de gezondheid van dieren, dierenwelzijn en het landschap, en ondersteunt de gewenste vergroting van de weidegang.

De heer Van Zandbrink (PvdA):

We vragen de staatssecretaris, weliswaar nogmaals, helder te maken wat het kabinet direct maar ook indirect nastreeft met het behoud en het versterken van de grondgebondenheid, zoals dat in de toelichting bij het wetsvoorstel is opgenomen.

Het effectueren van deze doelstelling bij de grondgebondenheid is niet alleen een zaak van de overheid. Daarmee komt ik op het volgende punt: de rol van maatschappelijke actoren versus die van de overheid. De overheid heeft de afgelopen jaren een krachtige en effectieve rol gespeeld bij de milieuwetten. Dat heeft ons veel gebracht: schoon drinkwater, schoon zwemwater, schonere lucht, schonere bodem, mooiere natuur, veilig en goed wonen en daarmee een goed vestigingsklimaat voor bedrijven. Kortom, milieuwetgeving heeft veel bijgedragen aan onze welvaart en ons welzijn.

Door de ontwikkelingen in de samenleving wordt van de overheid op dit moment een andere rol gevraagd. De hiërarchische, verzuiilde samenleving, met een politiek die maatschappelijke consensus organiseerde, ontwikkelt zich naar een meer dynamische en complexe netwerksamenleving. Hiërarchische sturing heeft plaatsgemaakt voor een horizontale en open vorm van sturing. Burgers en bedrijven willen zelf mee kunnen bepalen wat wel en wat niet kan. Ze zijn bereid om daarvoor kennis en energie in te zetten.

Zo'n samenleving vraagt om andere regelgeving, namelijk regelgeving die ruimte laat aan de dynamiek in de samenleving. Die ruimte is wel helder begrensd vanuit de collectieve verantwoordelijkheid voor de lange termijn. Het zijn heldere grenzen van de ruimte die samen met de collectieve doelen de pijlpalen vormen en door de overheid worden geborgd. In die samenleving zien we dat actieve betrokkenheid van bedrijven en burgers het verschil maakt. Dit is ook duidelijk te zien bij ingrijpende zaken als het plaatsen van windmolens en het ontpolderen.

Ook in het voorliggende wetsvoorstel is dat aan de orde. De wet omvat enkele pijlpalen en is slechts een van de bouwstenen in een totaal pakket. Dat pakket bestaat naast de wet uit convenanten, prijspremie en leveringsvoorwaarden die buiten de wet om zijn afgesproken door andere partijen dan de overheid. De sector en de maatschappelijke organisaties hebben hun kennis, creativiteit en energie ingezet om slimme en passende afspraken te maken die zijn gericht op duurzame groei van de melkveehouderij. Zo zijn er afspraken vastgelegd in het veevoer- en in het weldeconvenant. Daarmee ontvangt de stalboer per liter melk minder van de melkfabriek, terwijl de boer die zijn koeien weidt, meer ontvangt. Ook wordt de intensieve boer door de melkfabriek verplicht een zogenaamde kringloopwijzer bij te houden. De PvdA-fractie kan dan ook alleen maar zeggen: chapeau voor deze sector en voor de maatschappelijke organisaties die hier hun verantwoordelijkheid nemen.

Dan komen we bij het wetsvoorstel zelf. De centrale doelstelling "het behoud en het versterken van de grondgebondenheid" komt terug in de hoofdregel: meer koeien is meer grond, zonder mestoverschot. Dat zien we terug in artikel 21, lid 2b en c. Hierin worden de voorwaarden geschapen voor een duurzame groei. De leden van de PvdA-fractie ondersteunen dat dan ook. In lid 2d wordt ook grondloze groei mogelijk gemaakt. Daarmee wordt weliswaar invulling gegeven aan de Nitraatrichtlijn, maar dit lid 2d is niet in overeenstemming met het doel van de grondgebondenheid. Het wordt dan ook beperkt door lid 5, waarin een AMvB wordt aangekondigd met voorwaarden voor de grondgebondenheid. Hiermee is het wetsvoorstel weer consistent.

Uit de LEI-studie bij de brief van de staatssecretaris van 3 oktober 2014 blijkt dat met lid 5 en zonder de AMvB boeren vanuit de individuele belangen zullen kiezen voor grondloze ontwikkeling met mestverwerking op hun bedrijf en dus niet voor grondgebonden ontwikkeling. Dat is weer een typisch voorbeeld van Tragedy of the commons: het nastreven van maximalisatie van het eigen nut ondergraaft het collectieve langetermijndoel. Ook de sectororganisaties steunen dit niet. Zij stellen over artikel lid 2d dat "volledig grondloze groei leidt tot extremen die het imago van de sector beschadigen".

Over lid 5 heeft de PvdA-fractie nog een vraag. Lid 5 komt voort uit het amendement op stuk nr. 60 bij de Tweede Kamerbehandeling op 12 en 13 november jl. In de toelichting op dat amendement wordt gesteld dat wordt beoogd aan de grondloze groei middels mestverwerking volgens lid 2d "in ieder geval" (...) "beperking te stellen." Ik concludeer daaruit dat zolang er geen AMvB is, er dus ook geen grondgebondenheid is om gebruik te maken van lid 2d inzake de grondloze groei. Kan de staatssecretaris dat bevestigen?

Tot slot is er nog een aspect van de uitvoering. Het is voor de melkveehouder erg relevant welke grond in dit wetsvoorstel meetelt. De heer Schaap heeft hier al over gesproken. Onze vraag aan de staatssecretaris is de volgende. Welke voorwaarden stelt het wetsvoorstel bij het opstellen van grondgebruiksverklaringen? Is het kabinet voornemens dat uit te werken in bijvoorbeeld een AMvB?

Dan de derogatie, waarover al het nodige is gezegd, en het fosfaatplafond. Het wetsvoorstel is noodzakelijk om de zogenaamde derogatie veilig te stellen die bij de Nitraatrichtlijn hoort. Het wetsvoorstel kent zelf echter geen juridische borging van het fosfaatplafond zoals dat is vastgelegd in de beschikking bij de Nitraatrichtlijn van 16 mei 2014. Het kabinet stelt dat de melkveehouderij zichzelf een fosfaatplafond heeft opgelegd. In antwoord op eerdere vragen van de Partij van de Arbeid-fractie stelt de staatssecretaris dat dit plafond nergens juridisch is verankerd. De PvdA-fractie vraagt waarom dat niet juridisch is verankerd. Is dat niet nodig om overschrijding te voorkomen? Is dat ook niet nodig om wettelijk ingrijpen bij een overschrijding te rechtvaardigen?

Het voorkomen van de overschrijding van het fosfaatplafond is afhankelijk van het zogenaamde veevoerspoor. Dat gaat over niet-wettelijke maatregelen. In antwoord op de vragen van de fractie van de SP meldt de staatssecretaris dat de fosfaatproductie in 2013 hoger was dan in 2012. Komt dat door het achterblijven van het veevoerspoor?

De Partij van de Arbeid-fractie vindt dat bewaking van het volmelken van het fosfaatplafond essentieel is, zowel voor de boer als voor het milieu. Hoe volgt het kabinet de effectiviteit van de voermaatregelen? Welke maatregelen worden door het kabinet getroffen wanneer de voermaatregelen onverhoopt onvoldoende effectief zijn en er een overschrijding dreigt? Wat is de stok achter de deur? Worden deze overheidsmaatregelen proactief ingezet? Wordt een "hand aan de kraan"-aanpak voorgestaan zodat bijtijds kan bijgestuurd om daarmee schade aan economie en milieu te voorkomen? Wat is de betekenis van de op te stellen AMvB hierbij? Wat betekent een overschrijding van de derogatie voor bedrijven zoals die jaarlijks door de RVO wordt afgegeven aan individuele bedrijven? Wat zijn de financiële

gevolgen voor de overheid wanneer het fosfaatplafond wordt overschreden? Kortom, we hebben daar toch een aantal wezenlijke vragen bij.

De behandeling van dit wetsvoorstel is een goede gelegenheid om enkele ongerijmdheden in de Nitraatrichtlijn aan de orde te stellen. De richtlijn bevordert namelijk het gebruik van stikstof uit kunstmest boven dat uit dierlijke mest. Dat is niet volgens de principes van de circulaire economie. Bovendien gaat de productie van kunstmest gepaard met een forse CO₂-productie. Hier schuurt dus de ene milieudoelstelling op de andere. Daarnaast veroorzaakt de systematiek van actieprogramma's per vier jaar een terugkerende onzekerheid voor de boer; de heer Schaap sprak hier ook al over. Beide zaken komen het draagvlak voor Europa en Europese regelgeving niet ten goede. Is het kabinet bereid zich in te spannen om deze ongerijmdheden aan de orde te stellen in Brussel?

In de brief van de staatssecretaris van 11 december jl. bij de hoofdlijnennotitie wordt melding gemaakt van een voorziening voor mogelijke kneelgevallen als gevolg van de invoering van deze wet. De PvdA-fractie ziet compensatie als iets wat pas aan de orde is wanneer bestaande rechten worden aangetast en iemand daardoor speciaal en abnormaal of onevenredig wordt getroffen in vergelijking met overigens vergelijkbare anderen. Ziet de staatssecretaris dat ook zo? Moet begrepen worden dat een voorziening wordt aangekondigd voor ondernemers die al hebben geïnvesteerd op basis van de eerdere voorstellen voor de wet? Hebben de ondernemers dan zelf het risico genomen van de voor hen ongunstige maatregelen? Waarom is dergelijk anticiperend gedrag geen ondernemersrisico? Welke betekenis heeft het honoreren hiervan voor de ruimte voor wijzigingen in het parlementaire traject van deze wetgeving?

Ter afronding: in mijn inleiding had ik het over de discussie over het melkquotum aan de keukentafel bij ons thuis eind jaren zeventig, begin jaren tachtig. De discussie over de melkveehouderij anno 2014 is een brede discussie en een discussie met veel meer partijen. Naast economische zijn ook ecologische en sociale aspecten relevant. Dit wetsvoorstel omvat belangrijke kaders voor een duurzame ontwikkeling van deze perspectiefvolle sector. Veel waardering is er voor de sector en de maatschappelijke organisaties voor hun inzet.

Op onderdelen van de wet en de uitvoering hebben de leden van de PvdA-fractie vragen. Wij kijken uit naar de reactie van de staatssecretaris.

De voorzitter:

Dank u wel, mijnheer Van Zandbrink. Wilt u even blijven staan?

Mijn hartelijke gelukwensen met uw maidenspeech. Wat ik bijzonder waardeer, is het volgende. U hebt ingeschreven voor vijftien minuten spreektijd. Het is dat u net even struikelde over een woord, maar anders had u het exact in vijftien minuten gedaan. Ik stel dat zeer op prijs.

Op 23 september 2014 werd u beëdigd als lid van dit huis, waarin u lid bent van de commissie voor Financiën, de commissie voor Infrastructuur, Milieu en Ruimtelijke

Ordering en de commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

U studeerde van 1976 tot 1983 zoötechniek aan de landbouwhogeschool in Wageningen. "Zoötechniek" is een woord dat zich goed leent voor het Groot Dictee der Nederlandse Taal: schrijf je het aan elkaar of met een streepje ertussen, waar staat het trema enz.? Voor diegenen onder ons die niet bekend zijn met dit begrip "zoötechniek": deze studie richt zich op methoden van huisvesting, verzorging en voeding van dieren. U knikt ja, mijnheer Van Zandbrink, dus ik heb het goed, gelukkig.

Na uw afstuderen bent u ruim tien jaar werkzaam geweest bij de Dienst Beheer Landbouwgronden, aanvankelijk als ambtenaar bij het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en later als afdelingshoofd in Utrecht, Goes en Tilburg. Van 1994 tot 1997 was u directeur van het Program-mabureau Nadere Uitwerking Brabant en Limburg. Daarna bent u bij de Dienst Landelijk Gebied enige jaren regiomanager geweest van Zeeland en later van Zuid-Nederland. In 2004 werd u vervolgens directeur Zuid van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in Eindhoven. Sinds 2007 bent u zelfstandig interim-manager bij "Wouter van Zandbrink Organisatie en Advies".

Uw politieke loopbaan ving aan in 2006, toen u lid werd van de Gedeputeerde Staten van Zeeland. In deze functie was u belast met de portefeuille kust en landelijk gebied. Een jaar later werd u in Zeeland gekozen tot lid van Provinciale Staten van Zeeland. In deze hoedanigheid sprak u zich openlijk uit tegen het plan om de financiering van de dijkversterkingen over te dragen van het Rijk aan de waterschappen, omdat dit onrechtvaardig zou zijn voor de bewoners van de kustgebieden. U stelde: "Als Nederland niet wordt beschermd door dijken, zijn de andere investeringen zinloos."

Sinds april 2012 bent u voorzitter van de Coalitie Delta Natuurlijk, het samenwerkingsverband tussen Zeeland, Zuid-Holland en Brabant dat zich inspant voor een ecologisch gezonde en veerkrachtige delta. Uw pluraliteit aan bestuurlijke en politieke ervaring voorspelt een interessante verdere bijdrage aan het werk van deze Kamer. Wij wensen u daarmee veel succes.

Ik schors de vergadering om de collegae de gelegenheid te geven om u geluk te wensen met uw maidenspeech, maar ik eis het privilege op om dat zelf als eerste te doen!

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De heer Van Beek (PVV):

Voorzitter. Onder grote tijdsdruk en op de valreep van 2014 debatteert deze Kamer over onder andere een wetsvoorstel, houdende regels ten behoeve van een verantwoorde groei van de melkveehouderij, kortweg de Wet verantwoorde groei melkveehouderij. Dit wetsvoorstel is op 25 november 2014 in de Tweede Kamer aangenomen. Het is nu 15 december. Tussen die twee data heeft de commissie voor Economische Zaken van de Eerste Kamer geprobeerd om zich over deze materie te buigen. De gedachte aan een speeddate, maar dan zonder de vrijblijvendheid van een speeddate, dringt zich hier op. Ik kan u verzekeren dat van